

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра тюркської філології

Курсова робота
з тюркської філології
на тему:

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТУРЕЦЬКОЇ
ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Студентки групи Птур 14-20
факультету східної і слов'янської філології
денної форми навчання
Освітньої програми
Турецька мова і література та переклад,
друга східна мова, західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.068 Східні мови та
літератури (переклад включно),
перша – турецька

Пирлик Богдани Володимирівни

Науковий керівник:

К.іст.н., доц.

Доц. Ксьондзик Н.М.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	6
1.1. Дослідження термінології вітчизняними та зарубіжними вченими	6
1.2. Визначення поняття “юридичний термін” в турецькій мові.....	10
Висновки до Розділу 1.....	14
РОЗДІЛ ІІ. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	16
2.1. Структурні особливості турецької юридичної термінології	16
2.1.1. АФІКСАЦІЯ.....	18
2.1.2. ІЗАФЕТ	20
2.2. Семантичні особливості турецької юридичної термінології	22
Висновок до Розділу 2.....	24
ВИСНОВКИ	26
ÖZET	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	29

ВСТУП

Завдяки швидкому науково-технічному прогресу, різні професійні галузі людської діяльності переживають значні зміни, що обов'язково впливає на лексичний склад мови, зокрема, на термінологію. Професійна термінологія завжди є актуальною темою для лінгвістичного аналізу, класифікації та вивчення особливостей оскільки відображає вузькоспеціальні сфери функціонування мови.

Турецька мова набуває все більшого значення у світі, в тому числі і для України. Тому вивчення закономірностей утворення юридичної термінології, її структури, семантики стало одним з найважливіших завдань сучасної науки. Юридична термінологія у контексті юридичної лінгвістики, яка й визначає основні напрями досліджень у цій галузі, привертала увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, серед них – Артикуца Н. В., Sandrini P., Ляшук А. М., Кравченко Т. П., Сербенська О. А. та інші.

Актуальність даної роботи визначається роллю юридичної лексики у збагаченні словникового складу мови та необхідністю аналізу різноманітних процесів у лексиці турецької мови та її структурних і семантичних особливостей.

Останнім часом дослідження юридичної термінології турецької мови набуває актуальності у зв'язку зі збільшенням обсягу перекладу комерційної та юридичної документації та кореспонденції, які виникли у результаті розвитку турецько-українських та турецько-європейських стосунків. Необхідність підвищення якості підготовки перекладачів у цій галузі стимулює лінгвістичне вивчення вказаної термінології й підвищує інтерес до неї з боку лінгвістів та інших фахівців. Проте незважаючи на велику кількість робіт в області турецької лексикології, як у вітчизняній так і в зарубіжній тюркології юридична термінологія недостатньо вивчена.

Основна мета роботи полягає у виявленні структурно-семантичних особливостей юридичної термінології у сучасній турецькій мові.

Визначена мета передбачає виконання таких завдань:

- визначити поняття терміна як елемента спеціальної лексики
- охарактеризувати історію розвитку юридичної термінології;
- дослідити способи словотворення юридичних термінів;
- проаналізувати структурні особливості турецької юридичної термінології;
- розглянути семантичні особливості турецької юридичної термінології.

Предметом дослідження є структурно-семантичні особливості турецької юридичної термінології.

Об'єкт дослідження є юридична термінологія турецької мови.

Матеріалом дослідження слугувало термінологічне джерело – сучасний словник з юридичної термінології турецької мови Mustafa Yuvañç (2018) “Hukuk terimleri sözlüğü. İngilizce-Türkçe”.

Методами дослідження нашого дослідження був суцільно-вибірковий аналіз, що застосовувався під час пошуку фактичного матеріалу та метод статистичного аналізу.

Наукова новизна цієї роботи полягає у тому, що її теоретична база і висновки можуть бути використані для формування більш повного уявлення про семантичні та структурні особливості юридичної термінології сучасної турецької мови.

Практичне значення роботи цієї роботи полягає у тому, що отримані результати можуть бути корисні у контексті досліджень спеціальної галузевої термінології сучасної турецької мови, а також досліджень у галузі перекладу спеціальної лексики, творів тощо. Матеріали роботи можуть бути використані в методичних розробках та в навчальних посібниках для студентів

філологічних, факультетів перекладу, в написанні курсових, бакалаврських і магістерських робіт та на практичних заняттях з турецької мови.

Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загального висновку до усієї роботи, анотації іноземною мовою та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

1.1. Дослідження термінології вітчизняними та зарубіжними вченими

Сучасна термінологія - важлива й невід'ємна частина лексичної системи мови. Вона складається з низки галузевих терміносистем, що є певною сукупністю взаємопов'язаних терміноелементів для вираження наукових понять. Тобто системність термінології базується на системності мови й наукового знання (Томіленко Л. М., 2015, с.18).

Кількість термінів у розвинених мовах у кілька разів перевищує кількість загальноповживаних слів і досягає зараз кількох мільйонів лексичних одиниць. І ця кількість невпинно зростає.

Термінологічні одиниці надходять до мови різними шляхами. Перший шлях - надання статусу термінів загальноповживаним лексичним одиницям рідної мови. Такий варіант утворення термінів не завжди є позитивним, оскільки тут часто мають місце переосмислення, метонімічне перенесення, коли слову приписується нове значення. З метою диференціації подібних лексичних одиниць терміни часто змінюють форму написання, вимови, відмінювання, наголосу.

Більш популярним та виправданим є шлях утворення термінів шляхом запозичення з інших мов. На різних етапах становлення суспільства терміни запозичуються з різних мов, що зумовлюється різними історичними умовами (Д'яков А. С., 2000, с.9).

Існує ряд спільних ознак, які визначають суть терміна як особливої мовної одиниці: однозначність, точність, стилістична нейтральність. У той самий час у мовознавстві традиційно сформувалися два підходи до визначення сутності терміна та його співвідношення зі словом загальної лексики: структурно-субстанційний і функціональний. Представники першого напрямку (О. О. Реформатський, К. А. Левковська, О. В.

Суперанська, Д. С. Лотте та ін.) проводять жорстке розмежування терміна як особливого знака і, по суті, виводять терміни за межі мови. Властивості термінів розглядаються ізольовано від загальної мовної системи (Любченко М. І. 2015, с.28-29).

З досліджень українських і зарубіжних учених (Д. С. Лотте, О. В. Суперанської, Л. О. Симоненко, Т. І. Панько та ін.) відомо, що появі наукової термінології передуює період стихійного термінотворення, коли в окремих мовах накопичується достатня кількість тематично об'єднаних слів для позначення системи спеціальних понять. На сучасному етапі розвитку суспільства й наукових знань терміни виникають шляхом переосмислення загальноживаних слів (термінологізація), за допомогою морфологічної деривації та запозичення готових лексем з інших мов.

Загальним теоретичним питанням термінології, дослідженню окремих галузевих терміносистем присвячено праці українських науковців (Т. І. Панько, Л. О. Симоненко, М. П. Годованої, Л. В. Іващенко, Л. В. Туровської, Г. В. Чорновол, І. А. Ярошевич, Л. А. Халіновської, Н. Л. Краснопольської та інших. Особливості деривації термінів проаналізовано в дослідженнях К. Г. Городенської, Ф. О. Нікітіної, Л. О. Симоненко, А. С. Д'якова, Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловської, Л. П. Кислюк та інших) (Томіленко Л. М., 2015, с.10-11).

Кажучи про термінологію, лінгвісти, як правило, розрізняють:

а) науку про терміни (в цьому відношенні все популярнішим стає термін “термінознавство”);

б) фахову лексику в складі всіх слів певної мови (ми говоримо, наприклад, “термінологія української мови”, “турецька термінологія” тощо);

с) спеціальну лексику, що обслуговує певну галузь науки чи техніки (наприклад, “термінологія обчислювальної техніки”, “лінгвістична термінологія” тощо).

Така багатозначність не в останню чергу зумовлена тим, що для кожної термінологічної одиниці визначена точка координат як у мові в цілому, так і в субмові зокрема. Термін є невід'ємним елементом системи, якщо під системою розуміти сукупність елементів цілого, між котрими існує обов'язковий та тривкий зв'язок. Сукупність зв'язків у межах такого цілого визначає його структуру. Таким чином, системність є одним з найважливіших умов існування терміна (Д'яков А. С., 2000с.10-11).

У кожній царині людської діяльності функціонує якась частина термінологічної лексики певної мови, дослідження якої вимагає поділу її на групи. Різні науковці (і зарубіжні, і українські) по-своєму розподіляють терміни за галузями знань. Зокрема, російські мовознавці Б. М. Головін та Р. Ю. Кобрін виділили чотири групи термінів: 1) терміни науки; 2) терміни техніки та виробництва; 3) терміни управління; 4) терміни культури й спорту. У наукових термінах на перший план виступає зв'язок із поняттям, а в технічних та інших типах термінів - співвіднесеність із предметом, який називається. Тому виробничі, технічні та інші терміни (крім наукових) семантично близькі до загальноновживаних слів; причому межа між виробничо-технічним терміном і загальноновживаним словом може бути проведена лише за допомогою контекстного аналізу (Томіленко Л. М., 2015, с.21).

Розвиток термінології різних галузей знання описано в монографії "Склад і структура термінологічної лексики української мови" А. В. Крижанівської, О. Симоненко, Т. І. Панько та ін. Це дослідження демонструє картину сучасної наукової термінолексyki, яка створюється достатнім обсягом термінів і термінологічних сполук, що охоплюють усі розділи й дисципліни сучасних наук, відбивають семантику сучасних соціальних інститутів: матеріального виробництва, техніки, науки, політики, права, моралі, мистецтва, освіти, релігії, культури. У цю систему входить також загальнонаукова термінологія, яка не має спеціальної прив'язаності до

окремої галузі знань і вживається взагалі в науковому стилі (лабораторія, наука). До термінолексики входять назви циклів, розділів наук та їхніх окремих дисциплін, а також найменування спеціалістів у межах цих наук. Зміст термінів надзвичайно різноманітний, оскільки вони охоплюють усі поняття наукової, виробничо-технічної сфери людської діяльності (Томіленко Л. М., 2015, с.22; А. В. Крижанівської, О. Симоненко, Т. І. Панько, 1984).

Досить часто термінологічну лексику розглядають у складі таких груп: термінологія природничих наук, технічних, суспільних і гуманітарних, кожна з яких розподілена за галузями.

Як засвідчують праці науковців, із кінця 60-х років ХХ ст. в Україні започатковано багатоаспектне дослідження терміносистем різних галузей знання, що уможливило простежити історію їхнього становлення, процеси номінації спеціальних понять та явищ, визначити лексико-семантичні та структурно-граматичні особливості досліджуваних термінологій, їхній генетичний склад та функціонування в різних стилях української мови.

На сьогодні у вітчизняному термінознавстві досліджено понад сто терміносистем: авіаційну (Халіновська Л. А.), археологічну (Локайчук С. М.), видавничу (Процик М. Р.), екологічну (Овсейчик С. В.), економічну (Чорновол Г. В.), електротехнічну (Козак Л. В.), зоологічну (Карабута О. П.), маркетингову (Шапран Д. П.), металургійну (Ктитарова Н. К.), мовознавчу (Захарчин В. В.), музичну (Булик-Верхола С. З.), психологічну (Веклинець Л. М.), фізичну (Процик І. Р., Волкова І. В.), юридичну (Вербенец М. Б., Рижков А. Г., Паночко М. М.) тощо (Томіленко Л. М., 2015, с.23).

Дослідники термінології А. В. Крижанівська, Л. О. Симоненко, Т. І. Панько у своїх працях зазначали, що термін – це мовна одиниця, яка використовується для вираження понять у науці, техніці та інших професійних галузях. Когнітивні та інформаційні функції, пов'язані з фіксацією та збереженням накопичених людиною знань.

Підсумовуючи, можемо сказати, що визначення понять термінознавство, термін та термінологія в кожного вченого є різними, але мають один сенс. Тому надалі в нашому дослідженні ми будемо використовувати визначення терміна таке: “Термін -це слово або сполучення слів, які служать точним позначенням поняття якоїсь специфічної галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя”. Загалом, найвідомішими дослідниками термінології, термінознавства є: Л. М. Томіленко, Т. І. Панько, Л. О. Симоненко.

1.2. Визначення поняття “юридичний термін” в турецькій мові

Основним структурним елементом будь-якої термінології виступає термін. Відповідно, для сфери права юридичну термінологію складає система юридичних термінів. У юридичній науці пропонується багато його визначень. Наведемо деякі з них:

1) юридичний термін (від лат. *terminus* -межа, кордон) -це слово (або сполучення слів), що вживається в законодавстві, є узагальненим найменуванням юридичного поняття, що має точний і визначений зміст, та відрізняється смисловою однозначністю, функціональною стійкістю;

2) юридичні терміни -це словесні позначення державно-правових понять, за допомогою яких виражається і закріплюється зміст нормативно-правових розпоряджень держави;

3) юридичний термін -це слово або словосполучення на позначення власне правового поняття, яке відображає специфіку державно-правових явищ (адвокатура, арбітражний суд, інавгурація президента, правопорядок, правосуддя, юридичний факт, юрисдикція) і має визначення (дефініцію) у юридичній літературі (законодавчих актах, юридичних словниках, науково-правових працях) (Любченко М. І., 2015, с.39);

Термін права може характеризуватись як загальноюридичний (поширений в усіх галузях права), галузевий (присутній лише в певній галузі права), міжгалузевий (відомий у двох або декількох галузях права), суміжний з іншими галузями діяльності. За наявності визначення у нормативно-правових актах термін вважається кодифікованим. Він є нормою, еталоном для використання у всіх подальших законодавчих і підзаконних актах, діловій документації та сфері усної правової комунікації.

Термін, який створюється і функціонує у правовій науці, може не фіксуватися в законах, а мати власне науковий характер (аномія, нормотворчість, правосвідомість, правова система, диспозиція правової норми). У науковій літературі, яка віддзеркалює процес формування правового знання, такий юридичний термін може мати декілька наукових дефініцій, які презентують різні наукові підходи і школи, різні аспекти вивчення одного й того ж правового поняття. Юридичний термін є одиницею термінологічної системи права, через яку входить до загального термінологічного фонду національної мови. Належність до літературної частини словника зобов'язує його відповідати правилам і нормам певної мови (Артикуца Н. В., 2007, с.1).

Спираючись на дослідження Артикуци Н. В., Sandrini P., Любченко М. можемо назвати такі основні ознаки юридичного терміна:

1. Юридичний термін це слово або словосполучення. Приблизно до сімдесятих років ХХ ст. у радянському термінознавстві панувала думка, що галузева термінологія -це виключно номінативні (називні) терміни. Потім все більше дослідників доходили до висновку про те, що номінативними назвами термінологія не обмежується, а включає й найрізноманітніші словосполучення. Дійсно, вивчення мови права переконливо свідчить, що слова-терміни становлять лише частину юридичної термінології. Переважна більшість її -це термінологічні словосполучення, які становлять близько 80% сучасного законодавчого словника (Артикуца Н. В., 2007, с.46);

2. Однією з визначальних рис, що відрізняють терміни від слів усіх типів, є зв'язок із науковими концепціями. Ця екстралінгвістична характеристика впливає на мовний статус терміна, оскільки в терміні як слові відображаються факти, які спостерігав дослідник, і їхнє теоретичне усвідомлення. Наслідком цього є взаємозв'язок термінологічної роботи з предметним знанням тієї сфери, поняття якої термінується. Однак термін при цьому залишається словом (словосполученням), зовнішньо підпорядковується закономірностям тієї мови, якою його було створено, а також мови, в якій він використовується (Любченко М. І., 2015, с.49);

3. Юридичні терміни вводяться в обіг саме наукою, а потім закріплюються в законодавстві. Зворотня ситуація є винятком. Юридичні терміни, закріплені в статті нормативного правового акту, є більш імперативними порівняно з термінами науки. Обов'язковий, офіційний характер мають саме законодавчі терміни. Хоча терміни правової науки виконують роль фундаменту, бази, на основі якої розробляються ті чи інші юридичні поняття, відбувається пошук найбільш відповідного поняттю терміна, віднайдення консенсусу між поглядами різних вчених (Любченко М. І., 2015, с.53);

4. Емоційна нейтральність юридичного терміна, яка полягає в тому, що в ньому немає емоційної забарвленості, експресивності. Юридичний термін -це елемент мови права, який характеризується офіційно-діловим стилем викладу (Любченко М. І., 2015, с.56);

Термінологія – найбільш динамічна частина лексико-семантичної системи, яка швидко реагує на зміни, що відбуваються в навколишній дійсності. Бурхливе відродження турецької літературної мови, викликане національно-визвольним рухом, призвело до використання її як державної мови. Суттєвий вплив на формування сучасної літературної мови загалом і терміносистем зокрема мала політика мовного планування, започаткована М.

К. Ататюрком та Турецьким лінгвістичним товариством (ТЛТ) (*Türk Dil Kurumu*) у ХХ столітті (Телешун К. О., 2014, с.389).

Розвиток юридичної термінології турецької мови у ХХ сторіччі відбувається двома основними шляхами: 1) запозичення юридичних термінів з європейських мов: на початку ХХ сторіччя з французької (dosya – (dossier фран.м.) – “досьє”, “папка”, “файл”), а після Другої світової війни – з англійської (parsel – (“parcel” з англ.м.) – ділянка землі) мов; 2) утворення юридичних термінів (частіше за все турецьких еквівалентів для запозичених термінів) фахівцями Турецького лінгвістичного товариства та ряду інших організацій. Встановлено, що процес нормалізації та кодифікації юридичної термінології сучасної турецької мови не завершений, а проблема її розробки та упорядкування являє собою одну з актуальних та теоретичних та практичних завдань турецького мовознавства. Про це свідчить створення у Турецькому лінгвістичному суспільстві робітничої групи діяльність якої спрямована на досягнення впорядкування юридичної термінології. Утворення вказаної групи було затверджено 29 липня 2004 року керівництвом Вищого товариства культури, мови та історії імені Ататюрка.

Явище полісемії в юридичній термінології турецької мови не одержало широкого розвитку. При цьому більшість багатозначних термінів являють собою односкладні слова. Словосполучення, як правило, однозначні. Багатозначними є, перш за все, віддієслівні іменники. В юридичній термінології турецької мови багатозначність виникає частіше всього на основі метонімічного переносу значення. Крім того, встановлено, що полісемія деяких юридичних термінів турецької мови є результатом багатозначності ряду афіксів, за допомогою яких утворюються ці слова (Матус В., с. 2-3).

Отже, юридичний термін - це слово або словосполучення на позначення власне правового поняття, яке відображає специфіку державно-правових явищ і має визначення у юридичній літературі. Юридична

термінологія турецької мови вивчалась багатьма вітчизняними та зарубіжними лінгвістами і вченими, а також турецькими мовознавцями та адвокатами.

Висновки до Розділу 1

У цьому розділі ми з'ясували, що термінологія включає спеціальні найменування різних галузей науки й техніки, які використовуються в професійному спілкуванні. Ми дослідили поняття терміну, термінології та юридичної термінології. Поняття "термін" не має конкретного та єдиного визначення, і науковці до цього часу сперечаються про правильне визначення. Однак, для практичної роботи над термінологічними одиницями, ми використовуватимемо єдине визначення терміна. За визначенням фахівців, термін - це слово або сполучення слів, які точно позначають поняття в специфічній галузі науки, техніки, мистецтва або суспільного життя.

Також стало відомо, що на сьогодні у вітчизняному термінознавстві досліджено понад сто терміносистем: економічну, юридичну, психологічну, зоологічну тощо.

Спираюсь на дослідження вчених ми можемо назвати основні ознаки юридичного терміну, такі як:

- юридичний термін це слово або словосполучення;
- термін має зв'язок із науковими концепціями;
- юридичний терміни вводяться в обіг саме наукою, а потім закріплюються в законодавстві;
- юридичний термін немає емоційної забарвленості, експресивності.

Ми також проаналізували, які зарубіжні та вітчизняні науковці досліджували юридичну термінологію, зокрема Артикуца Н. В., Любченко М. І., Sandrini P., Міщенко В. В., Слабошпицький М. М., Кривенко К. В., Кравченко Т. П. та інші.

Юридичну термінологію в турецькій мові досліджували також турецькі вчені та професори, зокрема Хасан Тахсін Фундоглу, проф. Сюхейл Юнвер, проф. Ахмет Акгюндюз, проф. Ібрагім Йозтюрк.

Політика мовного планування, запроваджена М. К. Ататюрком та Турецьким лінгвістичним товариством (ТЛТ) (Türk Dil Kurumu) у ХХ столітті, суттєво вплинула на формування сучасної літературної мови загалом і терміносистем.

РОЗДІЛ II. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

2.1. Структурні особливості турецької юридичної термінології

Оскільки термінологія – це не випадкова множина слів, а створена на мовному та логічному рівні система спеціальних назв (Д'яков А. С., 2000, с. 11). Наше завдання проаналізувати структуру юридичної термінології турецької мови.

Кожен досліджуваний термін доцільно проаналізувати і з точки зору його структури. У науці структура розуміється, як набір частин або форм, які взаємодіють і знаходяться в певному порядку, необхідні для виконання певної функції. Згідно з іншим визначенням структури, в науці розуміють це поняття, як множину частин або форм, які перебувають у взаємодії та специфічному порядку, необхідному для реалізації певних функцій (Білодід І. К, 1970–1980, с. 789).

У термінології, як відомо, під поняттям концептуальна структура розуміється зовнішня структура, зумовлена типом словотворення термінологічні одиниці. Виходячи з того, що словниковий склад термінів загалом підпорядковується тим самим законам і закономірностям, що й словниковий склад у цілому. Для аналізу структурних особливостей концептів хочемо застосувати правила словотворення із загальнолітературної лексики. Враховуючи різноманітні класифікації типів структуроутворюючих термінів, запропоновані термінологами (Д'яков А. С., 2000, с. 14).

Відповідно до структурних критеріїв юридичної термінології турецької мови можна розділити на одноосновні терміни (які можуть мати похідну або та ж непохідну основу), і складні слова, словосполучення (які поділяються на дво-, три- та більш компонентні).

Однокомпонентні терміни бувають, такі як : *dava* – позов; *avukat* – адвокат; *yargıç* – суддя; *suç* – злочин, тощо. Терміни такої структури мають лише одну основу. Зазвичай такі термін є загальноновживаними в юридичній сфері.

Для позначення основних понять використовуються однокомпонентні терміноодиниці (або термінослowa). Зазвичай вони вживаються частіше, ніж багатокомпонентні терміни.

Серед юридичних термінів турецької мови переважають багатокомпонентні терміни, за своєю структурною особливістю.

Компоненти словосполучень знаходяться у атрибутивному зв'язку, коли один з компонентів дає визначення іншому, наприклад: *anayasa mahkemesi* – конституційний суд; *adli tuamele* – судова процедура; *icra organı* – виконавчий орган; *idam cezası* – смертна кара; *belediye encümeni* – муніципальна влада; *babalık davası* – позов про встановлення батьківства.

Терміни, які ми щойно розглянули є двокомпонентними, тобто словосполучення складеться з двох частин.

Ми можемо виділити терміни за структурними особливостями, такі як:

Однокомпонентні: *ahkam* – постанова; *akar* – нерухомість; *sanık* – підозрюваний; *ifade* – свідчення; *celp* – повістка(в суд); *sahtecilik* – фальсифікація; *akreditasyon* – акредитація; *ilam* – вирок; *tağdure* – жертва; *noter* – нотаріус.

Двокомпонентні: *hukuki yükümlülük* – юридичне зобов'язаність; *dava aşmak* – засуджувати; *tazminat talebi* – вимога компенсації; *karar vermek* – прийняти рішення; *iş sözleşmesi* – трудова угода; *suçlu görmek* – визнавати винним; *avukatlık ruhsatı* – посвідчення адвоката; *yetkili merci* – уповноважений орган; *taraf sıfatı* – дієдатність; *iç savaş* – громадянська війна; *yerleşik içtihat* – судова практика; *ağır ihmâl* – злочинна недбалість.

Трикомпонентні: *celp mahkeme çağrısı* – повістка про виклик до суду; *hukuk müşavirliği yapmak* – працювати юрисконсульттом; *haklı nedenle fesih* –

ревокація(скасування певного розпорядження); *hakimin çalışma ofisi* – кабінет судді; *tarafarca imzalanmış sözleşme* – підписаний сторонами договір; *parada sahtecilik suçu* – фальшивомонетництво; *suç işlenmesini önleme* – запобігання злочинності; *ceza muhakemesi usulü* – кримінальний процес; *halefiyet yoluyla mirasçılık* – перехід у спадок; *davayı geri almak* – припинити судову справу; *kazanma gücü kaybı* – втрата працездатності.

Чотирьохкомпонентні: *ceza yargılamasında son söz* – безумовний доказ; *özel belgede sahtecilik suçu* – підrobка приватно-правового документа; *sözleşmedeki kısıtlamayı taahhüt eden* – боржник за договором; *bir hakka tecavüzde bulunmak* – порушувати право; *malikin olmaktan kaynaklanan hakları* – права власника.

П'ятикомпонентні: *zincirleme belirli süreli iş sözleşmeleri* – строкові трудові договори; *ceza verilmesine yer olmadığı kararı* – рішення про невинесення вироку.

Ми проаналізували 40 юридичних термінів. За нашими підрахунками однокомпонентних термінів 27,5%, двокомпонентних 30%, трикомпонентних 27,5 %, чотирьохкомпонентних 12,5%, та п'ятикомпонентних термінів 5%. Таким чином, розглянувши 40 юридичних термінів турецької мови, ми визначили, що однокомпонентні, двокомпонентні та трикомпонентні терміни є найвживанішими та зустрічаються частіше. А от чотирьохкомпонентні та п'ятикомпонентні терміни є рідкісними. Тож найбільш вживаними термінами в системі турецької мови є багатоконпонентні юридичні терміни, тобто які складаються більше ніж з одного слова.

2.1.1. Афіксація. В турецькій мові також існує класифікація термінів за способом творення. Ми розглянули два способи: афіксація та ізафет.

Афікс – це закінчення, яке додається до кореня (основи) слова з метою творення нового слова (словотворчий афікс) або творення нової граматичної

форми (словозмінний, або граматичний афікс). Афікс є основним будівельним елементом турецької, як і усіх інших аглютинативних мов. Афіксація, тобто додавання афікса до слова – основний спосіб словотвору й словозміни в турецькій мові. У загальному мовознавстві термін афікс має узагальнююче значення і використовується як видове поняття стосовно будь-яких будівельних елементів мови: суфіксів, префіксів, закінчень, інфіксів тощо. У класичному розумінні турецький афікс – це закінчення (Сорокін С. В., 2018, с.9).

В першому розділі ми визначили, що юридична термінологія турецької мови твориться за допомогою таких афіксів: -cı; -lık; -lı ;-sız;

Розглянемо, як утворюються турецькі юридичні терміни за допомогою цих афіксів:

1) -cı

- термін *savcı* – *прокурор* утворений від дієслова *savmak* – *позбавлятися, проганяти*;
- термін *adliyecı* – *юрист* утворений від *adliye* – *юстиція*;
- термін *mirasçı* – *спадкоємець* утворений від *miras* – *спадок*;
- термін *istilacı* – *окупант* утворений від *istila* – *окупація, анексія*;
- термін *iştirakçi* – *співучасник* утворений від *iştirak* – *співучасть*;

2) -lık

- термін *yasallık* – *законність* утворений від *yasal* – *законний, легальний*;
- термін *yurttaşlık* – *громадянство* утворений від *yurttaş* – *громадянин, співвітчизник*;
- термін *kocamanlık* – *повноліття* утворений від *kocaman* – *зрілий*;
- термін *işsizlik* – *безробіття* утворений від *işsiz* – *безробітний*;
- термін *gaiplik* – *неявка(в суд)* утворений від *gaip* – *відсутній*;

3) -lı

- термін *evraklı* – документований утворений від *evrak* – документи;
- термін *imtiyazlı* – концесуальний утворений від *imtiyaz* – концесія;
- 4) **-siz**
- термін *sorumsuz* – безвідповідальний утворений від *sorum* – відповідальний;
- термін *kayıtsız* – незареєстрований утворений від *kayıt* – реєстрація;
- термін *bağımsız* – незалежний утворений від *bağım* – залежність;
(Mustafa Yuvanç (2018). *Hukuk terimleri sözlüğü. İngilizce-Türkçe*)

Досліджуючи афіксацію турецької юридичної термінології, ми розглянули 15 термінів, які утворювались за допомогою чотирьох різних афіксів. З нашого дослідження можемо зробити висновок, що багато турецьких юридичних термінів утворені за допомогою афікса *-lık* та *-ci*.

2.1.2. Ізафет. Ізафет – це словосполучення типу "іменник + іменник", тобто словосполучення, що складається з двох іменників, перший з яких є означенням до другого. Ізафет має складатися мінімум із двох іменників, при цьому таких іменників може бути й більше – таке словосполучення має назву ізафетний ланцюг. Ізафет є основою і найголовнішим явищем в усій граматичній системі турецької мови (Сорокін С. В., 2018, с. 115).

У турецькій мові є два типи ізафету: присвійний (двоафіксний) та відносний (однафіксний).

Розглянемо як утворюються турецькі юридичні терміни за допомогою ізафету:

1) Однафіксний ізафет:

- термін *iptal davası* – анулювання позову утворений за допомогою поєднання *iptal* – відміна та *dava* – позов, судова справа;

- термін *yetki tecavüzü* – перевищення правомочності утворений за допомогою поєднання *yetki* – правомочність та *tecavüz* – посягання на щось;
 - термін *sigorta primi* – страхова премія утворений за допомогою поєднання *sigorta* – страхування та *prim* – премія;
 - термін *yargı bağışıklığı* – юрисдикційний імунітет утворений за допомогою *yargı* – юрисдикційний та *bağışıklık* – імунітет;
 - термін *kamu denetçisi* – омбудсмен утворений за допомогою *kamu* – суспільство та *denetçi* – контролер;
 - термін *ceza siyaseti* – політика покарань утворений за допомогою *ceza* – покарання та *siyaset* – політика;
 - термін *şufa hakkı* – переважне право купівлі утворений за допомогою *şufa* – майно, що підлягає продажу та *hak* – право;
 - термін *düzenleme yetkisi* – регуляторна влада утворений за допомогою *düzenlemek* – упорядковуватися та *yetki* – правомочність;
 - термін *idare mahkemesi* – адміністративний суд утворений за допомогою *idare* – адміністрація та *mahkeme* – суд;
 - термін *barış antlaşması* – мирний договір утворений за допомогою *barış* – мир та *antlaşmak* – домовлятися;
 - термін *hazine bonosu* – казначейське зобов'язання утворений за допомогою *hazine* – казна та *bonos* – квитанція;
 - термін *ayrılık davası* – розлучення через суд утворений за допомогою *ayrılık* – розлучення та *dava* – судовий процес;
- 2) Двофіксний ізафет:
- терміні *hakkın düşmesi* – конфіскація утворений за допомогою поєднання *hak* – право та *düşmek* – вилучати;
 - термін *zararın tazmini* – відшкодування збитків утворений за допомогою поєднання *zarar* – шкода та *tazmin* – відшкодування;

- термін *suçun ağırlığı* – тяжкість правопорушення утворений за допомогою *suç* – правопорушення та *ağırlık* – тяжкість;
 - термін *davanın tarafı* – сторона справи утворений за допомогою *dava* – справа (судова) та *taraf* – сторона;
 - термін *davanın islahı* – поправка в судовому позові утворений за допомогою *dava* – судовий позов та *islah* – поправка;
- (Mustafa Yuvanç (2018). *Hukuk terimleri sözlüğü. İngilizce-Türkçe*)

Дослідивши 17 термінів турецької юридичної термінології утворених за допомогою двох типів ізафету, ми можемо сказати, що частіше використовується відносний ізафет ніж присвійний.

2.2. Семантичні особливості турецької юридичної термінології

Розглянемо семантичні характеристики юридичних термінів сучасної турецької мови. Семантика термінів тісно пов'язана з галуззю їхнього використання, тематикою. Лексико-тематичні групи турецьких термінів виділяємо відповідно до їхнього семантичного критерію. Загалом можемо виокремити декілька тематичних груп термінів, які називають певну категорію юридичних явищ, понять:

- **Цивільне право (*medeni hukuk*)**

Термін *mülk* – власність;

Термін *sözleşme* – контракт;

Термін *yükümlülük* – зобов'язання;

Термін *miras* – спадщина;

Термін *teelif hakkı* – авторське право;

Термін *özsavunma* – самозахист;

Термін *manevi tazminat* – моральна шкода;

Термін *patent almak* – запатентувати;

Термін *müsadere etmek* – конфіскувати;

Термін *patent* – патент;

Термін *tüzel kişi* – юридична особа;

• **Кримінальне право (*ceza hukuku*)**

Термін *suç* – злочин;

Термін *hırsızlık* – крадіжка;

Термін *cinayet* – вбивство;

Термін *uluslararası terörizm* – міжнародний тероризм;

Термін *suça iştirak* – співучасть;

Термін *muhbir* – донощик;

Термін *hapis cezası* – позбавлення волі;

Термін *affetmek* – амністувати;

Термін *şartlı salıverme* – умовне звільнення;

• **Адміністративне право (*idare hukuku*)**

Термін *lisans* – ліцензія;

Термін *vergi* – податки;

Термін *müeyyide* – санкція;

Термін *niyet* – умисел;

Термін *tanık* – свідок;

Термін *devlet baskısı* – державний примус;

Термін *hükümet yetkilileri* – державні службовці;

Термін *gümrük denetimi* – митний контроль;

• **Міжнародне право (*devletler hukuku*)**

Термін *diplomatik ilişkiler* – дипломатичні відносини;

Термін *uluslararası anlaşma* – міжнародний договір;

Термін *egemenlik* – суверенітет;

Термін *askeri mahkeme* – військовий трибунал;

Термін *göçmen* – біженець;

Термін *imtiyaz sözleşmesi* – концесія;

Термін *büyükelçi* – посол;

Термін *akredite etmek* – акредитувати;

Термін *ırkçılık* – расизм;

(Mustafa Yuvanç (2018). *Hukuk terimleri sözlüğü. İngilizce-Türkçe*)

Досліджуючи семантику юридичних термінів, ми можемо зробити висновок, що кожен термін належить до певної галузі права. Такі галузі права є і в турецькій мові, і в інших, бо виконують свою конкретну визначену функцію в юрисдикції.

Висновок до Розділу 2

У другому розділі дослідження були розглянуті структурні та семантичні особливості юридичної термінології в сучасній турецькій мові. Стало відомо, що структура - це множина частин або форм, які перебувають у взаємодії та специфічному порядку, необхідному для реалізації певних функцій.

Ми проаналізували структуру юридичного терміна турецької мови враховуючи різноманітні класифікації типів структуроутворюючих термінів, запропоновані термінологами.

Відповідно до структурних критеріїв юридичної термінології турецької мови можна розділити на одноосновні терміни (які можуть мати похідну або та ж непохідну основу), і складні слова, словосполучення (які поділяються на дво-, три- та більш компонентні).

Під час дослідження структурних особливостей турецької юридичної термінології, ми дослідили 40 термінів одно-, дво-, три- та більш компонентними основами. Був зроблений висновок, що найбільш вживаними є багатоконponentні терміни, а саме одноконponentних термінів

27,5%, двокомпонентних 30%, трикомпонентних 27,5%, чотирьохкомпонентних 12,5% та п'ятикомпонентних термінів 5%.

У розділі описані методи формування юридичних термінів у турецькій мові. Зокрема, досліджено два такі методи: афіксацію та ізафет. Під час дослідження афіксації було проаналізовано 15 юридичних термінів, і встановлено, що більшість з них утворені за допомогою афіксів –lık та –si. Після дослідження 17 юридичних термінів утворених за допомогою ізафету, виявлено, що частіше використовується відносний ізафет, ніж присвійний.

Після дослідження семантичних особливостей юридичної термінології ми можемо зробити висновок, що кожен термін належить до певної галузі права.

ВИСНОВКИ

1. Дослідивши терміносистему турецької мови за допомогою юридичної термінології ми виявили різні шляхи термінотворення в турецькій мові. Під час нашого дослідження ми розглянули поняття "термін" та "термінологія".

Було проаналізовано значний обсяг юридичної термінології, серед якої ми вибрали 109 найуспішніших термінів на нашу думку.

2. Ми зазначили, що кожен учений має своє власне визначення поняття "термін", але прийшли до висновку, що "термін" - це слово або комбінація слів, що точно позначають поняття в конкретній галузі науки, техніки, мистецтва або суспільного життя.

Ми визначили, що термінологію з вітчизняних та зарубіжних вчених вивчали Т. І. Панько, Л. О. Симоненко, М. П. Годованої, Л. В. Іващенко, Л. В. Туровської, Г. В. Чорновол І. А. Ярошевич, Л. А. Халіновської, Н. Л. Краснопольської та інших. Особливості деривації термінів проаналізовано в дослідженнях К. Г. Городенської, Ф. О. Нікітіної, Л. О. Симоненко, А. С. Д'якова, Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловської, Л. П. Кислюк.

3. Політика мовного планування значно вплинула на розвиток сучасної турецької літературної мови, зокрема на її терміносистему. Ми визначили які з зарубіжних та вітчизняних науковців досліджували юридичну термінологію, а саме: Артикуца Н. В., Любченко М. І., Sandrini P., Міщенко В. В., Слабошпицький М. М., Кривенко К. В., Кравченко Т. П. та інші.

4. Під час формування термінів в турецькій мові виявляється тенденція до використання словосполучень з двох і більше слів, що утворюють багатоконпонентні терміни. У дослідженні структури турецьких юридичних термінів було проаналізовано 40 термінів з різною кількістю компонентів та встановлено, що більшість термінів є

багатокомпонентними через необхідність деталізації та уточнювання понять в юрисдикції. Зокрема, двокомпонентні терміни становлять 30% усіх досліджених термінів, а п'ятикомпонентні – лише 5%. Дослідження структури термінів є важливим для розуміння системи спеціальних назв та забезпечення їх правильного використання в турецькій юридичній термінології.

5. У дослідженні були розглянуті шляхи юридичного термінотворення турецької мови. Були виокремлені такі шляхи творення: афіксація та ізафет. Серед проаналізованих 32 юридичних турецьких термінів:

- способом афіксації було утворено 15 термінів;
- способом ізафету було утворено 17 термінів.

6. Ми використали 37 термінів для семантичного аналізу юридичної термінології в турецькій мові. У результаті ми зробили висновок, що кожен термін відноситься до певної галузі права і що вивчення цієї термінології є важливим для розвитку цієї галузі. Ці терміни створюють понятійно-термінологічну систему, яка є необхідною для чіткої комунікації між фахівцями та мовознавцями. Вивчення юридичної термінології допомагає забезпечити точність і однозначність юридичної мови в правових документах, угодах та судових рішеннях, а неправильне вживання цих термінів може мати небезпечні наслідки, непорозуміння.

Таким чином, дослідження структури, семантики та закономірностей утворення юридичної термінології є одним з найважливіших завдань сучасного мовознавства. Вивчення юридичної термінології турецької мови сприяє популяризації права та прогресу юрисдикції Туреччини.

Özet

Bir terim, belirli bir mesleki bilgi alanındaki kavramlar sistemine dahil olan bir kavramın sözlü bir açıklamasıdır; belirli bir kavramı ifade etmeye yarayan, özel bir faaliyet alanının karakteristiği olan bir kelime (veya kelime öbeği) . Bir dizi terim olarak terminoloji, özel bir söz dağarcığının parçasıdır.

Yasal terminolojinin özünün analizi, yasal terminolojinin, bir yasal kavramlar sistemini ve bunlar arasındaki bağlantıları yansıtan belirli bir sözlü işaretler sistemi olduğunu göstermiştir. Hukuk alanının terimleri aşağıdaki tematik grupları içerir: medeni hukuk, ceza hukuku, idare hukuku ve uluslararası hukuk vb.

Türk dilindeki hukuki terimlerin çoğu, ek, izafet gibi çeşitli oluşturma yollarına sahiptir. Bu çalışmamızda bu iki terim oluşturma yöntemini ve hangi yargı alanlarında en sık kullanıldığını ele aldık.

Ayrıca Türkçe hukuk terimlerinin anlamsal ve yapısal özelliklerinin kapsamlı bir analizi yapılmıştır. Birçok terime baktık ve her birinin belirli bir kategoriye ait olduğunu fark ettik. Tüm terimler sözlüklerden ve ansiklopedilerden seçilmiştir.

Türk hukuk terminolojisinin terminolojik analizi daha net hale geldi. Türkçe hukuk terminolojisinin geliştirilmesine ve kullanılmasına özel önem verilmektedir. Bu Atatürk'ün dil politikası ve Türk Dil Kurumu sayesinde olmuştur. Türk dili terminolojisinin oluşumunda büyük etkisi olmuştur.

En sık kullanılan terimlerin tek bileşenli, iki bileşenli ve üç bileşenli terimler olduğu belirlenmiştir.

Bu nedenle Türk hukuk terminolojisinin çalışılması bu alanda ilerleme sağlanması açısından önemlidir. Bu terimler, uzmanlar ve dilbilimciler arasındaki net iletişim için gerekli çerçeveyi oluşturur.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артикуца Н. В. (2007). *Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію*. Київ. 7 с.
2. Артикуца Н. В. (2009). *Законодавчі терміни та їх визначення*. Київ: Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». 39-43 с.
3. Грін О. О. (2010). *Словник міжнародно-правових термінів*. Ужгород. 500 с.
4. Білодід І.К. (1970–1980). *Словник української мови: в 11 кн*. Київ: Наукова думка.
5. Даниленко С.К. (2014). *Термінологічний словник з цивільного права. Загальна частина*. Одеса. 18 с.
6. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. (2000). *Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні*. Київ: Вид. дім kmacademia. 218 с.
7. Катиш Т.В. (2012). *Структурні особливості термінів-словосполучень англійської автомобільної термінології та основні способи їх перекладу українською мовою*. Запоріжжя: Вісник Запорізького національного технічного університету.
8. Кочерган М.П. (2001). *Вступ до мовознавства*. Київ: Видавничий центр "Академія" 368 с.
9. Любченко М. І. (2015). *Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія*. Харків: ТОВ «Видавництво права людини». 280 с.
10. Матус В. *Особливості перекладу юридичних текстів із турецької мови*. Херсон. 4 с.
11. Симоненко Л.О. (2001). *Українська наукова термінологія: стан та перспективи розвитку*. Київ: КНЕУ. 8 с.
12. Сорокін С. В. (2018). *Практична граматики турецької мови. Частина перша. Навч. посібник (Препринт)*. Київ: Видавничий центр КНЛУ. 358 с.

13. Телешун К. О., (2014). *Термінологічне планування в Туреччині*. Київ: Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка. 396 с.
14. Томіленко Л. М. (2015). *Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії: монографія*. Івано-Франківськ. 160 с.
15. Щерба Д. *Функції термінів в сучасному термінознавстві* . Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка. 8 с.
16. Fatma Aksoy (2007). *A comparative study: translation of legal terminology in English, French and Turkish texts*. Ankara. 114 p.
17. Mustafa Yuvanç (2018). *Hukuk terimleri sözlüğü. İngilizce-Türkçe*. 368 s.
18. Sandrini P.(1999). *Legal Terminology. Some Aspects for a New Methodology*. Journal of Linguistics. 11 p.